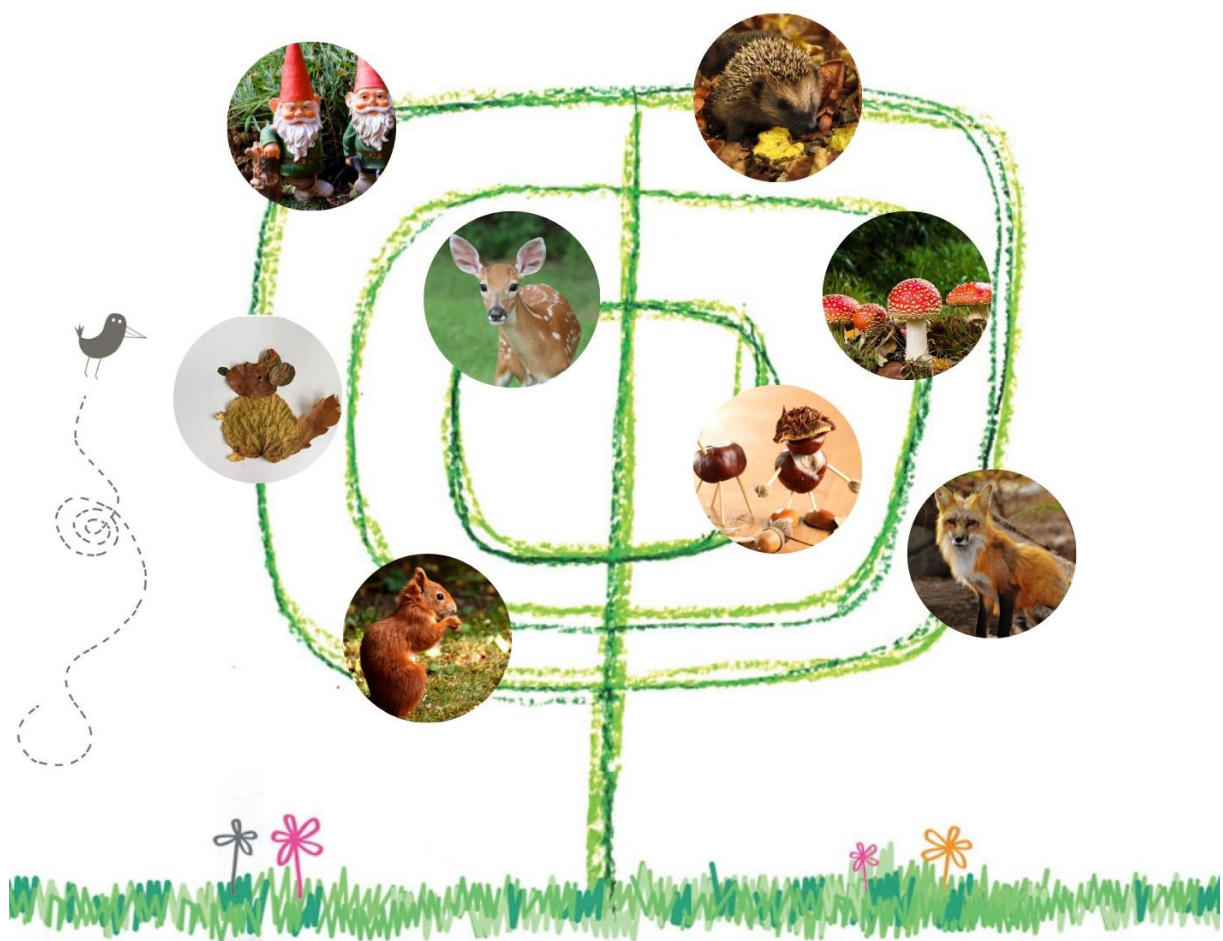

DE NOORDWIJKSE METHODE

*Inspiratie thema herfst
Onderbouw*

Inhoud

Startweek	2
Kerdoelen en onderwerpen behorend bij dit thema.....	4
Muziekatelier	5
Sociale vaardighedenatelier	6
Verhalend ontwerp	8
Thuis-/ thema atelier	9
Kunstatelier.....	14
Begeleid kunst-/theateratelier: bosdieren	17
Bouwatelier	20
Begeleid Bouwatelier: Kabouters	22
Ontdekatelier	24
Begeleid ontdekatelier: materialen uit het bos	25
Puzzel-/spelatelier.....	28
Rekenatelier.....	29
ICT-atelier	31
Begeleid ICT atelier: dieren in hun holletjes	32
Buiten-/beweegatelier	34
Leesatelier	36
Afsluitende week: doel en activiteiten	37
Overzicht ontwikkellijnen onderbouw thema Herfst.....	39
Bijlagen	0
Bijlage 1: Tekst een nieuw huisje voor kabouter Dopje.....	0
Bijlage 2: Beebot twee niveaus en opdrachten.....	2
Bijlage 3: Recept kaboutersoep	5
Bijlage 4: Prijslijst.....	7
Bijlage 5: Brief van kabouter David	8
Bijlage 6: Woordkaarten thema Herfst.....	10
Bijlage 7: Woordkaarten bij het begeleid bouwatelier	20
Bijlage 7: Kaarten paddenstoelen bij het begeleid bouwatelier.....	24

Startweek

Lesideeën:

1. Ga samen met de kinderen op excursie naar het bos. Vul samen de herfstbingokaart in: <https://jufbijtje.nl/wp-content/uploads/2019/10/herfstbingo.pdf>
2. Bespreek met de kinderen de seizoenen. Zorg eventueel voor allerlei voorwerpen en orden ze.

De vragenmuur

Stimuleer de kinderen om veel vragen te stellen over de thema onderwerpen. Geef een korte uitleg over een onderwerp dat je gaat behandelen bij het thema. Waar mogelijk combineer je dit met een introductie kijkplaat, filmpje of ander beeldmateriaal. Vraag de kinderen wat ze over dit onderwerp zouden willen weten. Schrijf deze vragen op en probeer er wekelijks op terug te komen.

Themawoorden:

Het konijn, de ree, de beer, de vogel, de uil, de wasbeer, de eenhoorn, de vos, de bever, de egel, het everzwijn, de muis, het stinkdier, de mier, de paddenstoel, de kabouter, de kleuren, de stippen, de baard, de kaboutermuts, de bladeren, de dennenappel, het beukenootje, het eikeltje, de kastanje, de bolster, het hol, de burcht, het leger, het konijnenhol, de mierenhoop, het vogelnest, de muizenhol, de struik, de hoop bladeren, de boomholte, de boomstronk, de grot etc.

Richt samen met de kinderen de onderbouw ateliers in

Gebruik de startweek om je klaslokaal thematisch in te richten samen met de kinderen. Bied de kinderen ook de mogelijkheid om mee te denken over materialen en spelmogelijkheden. Hiermee stimuleer je het eigenaarschap en de eigen verantwoordelijkheid van de kinderen.

Rondje langs de ateliers

Als de onderbouwateliers zijn ingericht, loop ze dan met je groep langs. Bespreek de spelmogelijkheden en de regels. Hierdoor zien ze wat er op de verschillende speel- en werkplekken gedaan kan worden en kunnen ze zelfsturend en zelfstandig aan de slag.

Koppeling naar actualiteit:

Kijk of je het thema kunt koppelen aan actuele situaties of gebeurtenissen binnen de leefwereld van de kinderen.

Huiswerkopdracht:

1. Laat de kinderen een foto meenemen van zichzelf in het bos.
2. Laat de kinderen materialen uit het bos verzamelen zoals, eikeltjes, blaadjes, kastanjes, dennenappels etc.

Startactiviteit:

1. Een aantal leerkrachten/volwassenen verkleden zich als kabouter en lopen in en om de school heen. De kinderen zoeken de kabouters op. De kabouter geeft ze vervolgens een letter of een deel van een plaatje. Nadat alle kabouters gevonden zijn, wordt de naam of het plaatje in elkaar gepuzzeld.

2. De kinderen volgen een dieren- of paddenstoelenspoor. Onderweg moeten zij allerlei opdrachten uitvoeren. Aan het eind wacht een kabouter (een volwassene die verkleed is en klaar zit) met een mooi prentenboek over kabouters of bosdieren om voor te lezen.
3. Dans samen de kabouterdans: <https://www.youtube.com/watch?v=qhBVYe5nB54>

Kerdoelen en onderwerpen behorend bij dit thema

Geschiedenis:

- Tijdsaanduiding seizoenen.

Biologie:

- Relatie tussen planten en seizoenen.
- Paddenstoelen en schimmels.
- Planten: Veelvoorkomende planten en bomen en hun kenmerken in de eigen omgeving

Techniek:

- Constructie: stevigheid, stabiliteit en evenwicht
- Vormgeving: ontwerp en architectuur

Handvaardigheidstechnieken

- Werken in 2D: Fotografie
- Handvaardigheidstechnieken: schilderen, knippen, plakken, tekenen

Theater

- Theater maken: De leerlingen kan op basis van een zelfgemaakt of bestaand verhaal een voorstelling maken en dit in de les of voor een (on)bekend publiek presenteren.
- Theater maken: Improvisatietechnieken toepassen.
- Theater maken: Hanteren van de spelelementen: wie, wat, waar, wanneer, waarom.
- Theater maken: Samenspel: inspelen en reageren op elkaar in spel.

ICT

- Programmeren

Muziekatelier

Liedjes:

- Kabouterdans: <https://www.youtube.com/watch?v=qhBVYe5nB54>
- Een paddenstoel stond in het bos: <https://www.youtube.com/watch?v=tLHD3l4zDj8>
- Onder hele hoge bomen: <https://www.youtube.com/watch?v=gVZMRHTA-js>
- De dieren uit het Hakkebakkebos – slaapliedje:
<https://www.youtube.com/watch?v=KISDcs0J1E4>
- Ploem de pluimstaart: <https://www.youtube.com/watch?v=AhAQErT9uk&t=18s>
- Ik loop als een beer: <https://www.youtube.com/watch?v=NISaE-eJsZs>
- In het bos: <https://www.youtube.com/watch?v=pxElu1Jx2nk>
- Kastanjes: https://www.youtube.com/watch?v=AX4NAy_N8yY&t=14s

Lesideeën:

- Maak woordkaarten om het liedje te onthouden.
- Bedenk bewegingen bij het liedje.
- Zing het liedje eerst heel zacht en daarna heel hard.
- Zing het liedje in canon.
- Maak met muziekinstrumenten zelf muziek bij de liedjes.
- Maak samen een eigen versie op een refrein van een bestaand liedje.

Sociale vaardighedenatelier

De focus bij dit thema ligt op het onderwerp elkaar helpen.

Liedjes:

- Vrienden helpen elkaar. <https://www.youtube.com/watch?v=ec0AbXreTXk>
- Zal ik je helpen? <https://www.kinderwoorddienst.nl/jaar-c/vijftiende-zondag-door-het-jaar-c/extras/liedje-zal-ik-je-helpen.html>
- Een handje helpen. 00:00-03:03 <https://www.youtube.com/watch?v=RCpbpx90qro>

Boeken:

- Deze rots is van ons. Kate Temple en Jol Temple
- Kikker is een held. Max Velthuijs
- Samen kunnen we alles. Ingrid & Dieter Schubert
- Twee vechtende eekhoortjes. Rachel Bright
- Waar blijft de herfst? Sanne Miltenburg

Werkvormen:

- Parcours
Laat de kinderen in duo's een parcours afleggen. Eén van de twee is geblinddoekt. Help de ander om veilig aan de overkant te komen.
- Samenwerken
Laat de kinderen samen opdrachten uitvoeren. Ze mogen allebei maar 1 hand gebruiken.
- Rollenspel
Hoe help je elkaar in verschillende situaties? De kinderen spelen de situaties uit. Let hierbij op dat de kinderen ook oefenen om hulp aan te bieden. Ze controleren hiermee of de ander inderdaad hulp wil. Ook het vragen van hulp kan met de kaartjes geoefend worden. Denk aan beginzinnen oefenen waarmee ze bijvoorbeeld kunnen vragen of ze mee mogen spelen, of ze de beurt mogen, sorry kunnen zeggen of voorstellen om iets anders te gaan doen
- Bouw een toren
Maak tweetallen. Laat de kinderen samen een toren bouwen. Geef steeds verschillende opdrachten (Breed/laag/hoog etc.). Nadat die geoefend is kan je één kind zijn ogen dicht laten doen. Kan het andere kind nu helpen om het kind met de ogen dicht een goede toren te laten bouwen?

Activiteiten om te doen:

- Maak een 'Hulpboom' met de klas. Hang samen met de kinderen aan de takken van een boom (afbeelding of een stok in de klas) verschillende dingen waarvan de kinderen denken dat ze daarmee kunnen helpen op school.
- Laat de kinderen iets tekenen waar ze op school goed in zijn. Bespreek dit en hang dit op. Andere kinderen kunnen nu zien wie waar goed in is en hulp vragen als ze dit nodig hebben.
- Placemat over het bos. Verdeel een groot blad in 4 vlakken. Elk kind tekent in zijn eigen vlak dingen die in het bos voorkomen. De kinderen zullen elkaar vanzelf gaan helpen.

Overkoepelend over alle weken: helpende hand

Kies elke dag/week één of twee helpende handen uit. Deze kinderen helpen andere kinderen met bijvoorbeeld jassen aantrekken, fles openmaken, veters strikken, spullen pakken.

Verhalend ontwerp

De kinderen vinden een puntmutsje in de klas. Van wie zou dit kunnen zijn? Iedereen denkt mee en maakt er een tekening van. De volgende dag ligt er een piepklein briefje in de klas. Er staat een boom opgetekend. De kinderen komen erachter dat het de boom op het schoolplein moet zijn. De brief van de kabouter David is terug te vinden in bijlage 5.

Om David de kabouter wat beter te leren kennen heeft hij een video bijgevoegd waarin hij vertelt over zijn kabouterleven en alle avonturen waarbij hij dieren en kabouters over de hele wereld helpt: <https://www.youtube.com/watch?v=jkqmNFSUYsE>

De dieren in het bos zijn allemaal ziek geworden. Kunnen de kinderen helpen met het verspreiden van de speciale kaboutersoep om de dieren weer beter te maken?

Tip voor boeken die je goed aan het verhalend ontwerp kunt koppelen:

Beer is ziek, Karma Wilson

Als Beer zich op een koude herfst dag erg ziek voelt, komen al zijn vrienden hem helpen. De volgende dag voelt Beer zich weer goed. Maar dan beginnen zijn vrienden te hoesten! Prentenboek met sfeervolle kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

Thuis-/ thema atelier

Inrichting en materialen:

- Rode parasol
- Bladeren, eikeltjes, kastanjes, beukenootjes etc.
- Weegschaal
- Kassa met geld en portemonnee
- Krukjes of boomstammen
- Puntmutsen
- Pannen
- Bloknotje en potlood
- Poppenhuis
- Bladeren
- Knuffels van bosdieren
- Kruiwagen
- Bezem
- Hark

Spelideeën:

- In de huishoek wonen de kabouters. In het bos zoeken ze allerlei spulletjes die ze in hun winkel kunnen verkopen.
De kinderen kunnen zich in het atelier verkleden als kabouter. Nu kunnen ze heerlijke kaboutersoep en kaboutertaart maken. Na aanleiding van een recept gemaakt met plaatjes (bijlage 3) kunnen de kinderen tellen hoeveel ze waar van nodig hebben. Ze gebruiken hiervoor kastanjes, eikels, beukenootjes en bladeren.

Deijsselgroep

- Maak samen met de kinderen een kabouterwinkel. Materialen die verkocht kunnen worden: eikels, kastanjes, bladeren, dennenappels, takken etc. Kneed de winkel aan door een paddenstoel te maken van crêpepapier. Zorg voor een kassa, een weegschaal, zakjes, portemonneetjes, geld, een bloknotje en een potlood. De prijslijst is terug te vinden in bijlage 4.

Despelendekleuter

- Tover het poppenhuis om tot paddenstoel

- Met enkele eenvoudige toevoegingen wordt het herfst in de huishoek. Laat wat bladeren net buiten de huishoek vallen. Zet een kruiwagen, bezem en hark klaar. Hang wat herfstbladeren in de huishoek op. Zet een knuffel van een eekhoorn of egel neer, hang een spinnenweb of vleermuis voor het raam en leg een herfstprentenboek op tafel.

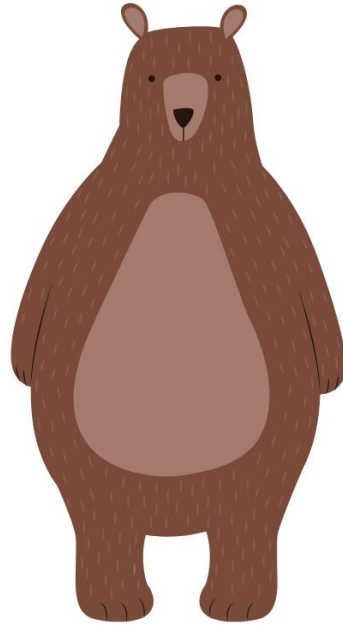
Spelscript

David is een kleine kabouter en hij woont in een heel groot bos. Hij woont samen met heel veel andere dieren in het bos. Beren, vossen, eekhoorns, vogels en noem het maar op. Elke dag gaat David de kabouter een rondje wandelen. Dit keer schrikt David enorm, want Berend de beer is ziek, en dat is hij nooit! David hoort van Berend dat eigenlijk alle dieren in het bos ziek zijn. David wil Berend en de andere dieren heel graag helpen, maar hij weet dat hij dit niet alleen kan. Hij is maar een kleine kabouter. Gelukkig kent David Fien en Senna goed, de kinderen van de boswachter. Hij gaat naar Fien en Senna toe en vraagt of ze hem willen helpen. "Tuurlijk willen we dat!", zeggen ze in koor. David is heel blij en samen met Fien en Senna gaat hij op zoek naar de ingrediënten voor de speciale kaboutersoep. Door deze soep te eten kan je namelijk weer beter worden. In de soep zitten kastanjes, eikels, bladeren en beukenootjes. Fien, Senna en David maken samen een vuurtje, zodat de soep warm kan worden. Als de soep helemaal goed is brengen ze de soep langs bij de dieren in het bos. De dieren smikkelen van de soep en voelen zich al stukken beter. En na een tijdje is elk dier weer helemaal opgeknapt, niemand is meer ziek. De dieren zijn zo blij hiermee dat ze feest gaan vieren! Wat fijn dat David, Fien en Senna de dieren wilden helpen.

David

Berend

Fien

en/of

Senna

Kabouter David
woont in een bos.

David wil graag
helpen, maar hij kan
dit niet alleen.

Ze zoeken alle
ingrediënten voor de
soep bij elkaar.

In het bos komt David
zieke dieren tegen,
zoals Berend de beer.

Hij vraagt Senna
en Fien om hulp.

En daarna maken
ze de speciale
kaboutersoep.

Ze brengen de soep
langs bij de dieren.

Iedereen viert een
groot feest.

Alle zieke dieren
in het bos worden
beter.

Kunstatelier

Inrichting en materialen:

- Natuurlijke materialen uit het bos, zoals bladeren, dennenappels, eikeltjes, kastanjes
- Naald en draad
- Papier
- Verf
- Klei
- Verf en kwasten
- Stempels

Spelideeën:

- Maak bosdieren van materialen uit het bos:

Maite Lefebvre, Lady Lemonade, Muminthemadhouse, Gees, tipsvoorjou, Momsatwork

- De kinderen verven een wit vel papier helemaal vol met waterverf in herfsttinten. Hierna vouwen ze paddenstoelen of egels en plakken deze op de achtergrond. Je kunt bij het vouwen laten kiezen uit verschillende niveaus (16 vierkantjes, rechte vouw, schuine vouw).

JufAnke

- Borduurkaart herfstblad

Format: <https://jufsanne.com/herfst/borduurkaartblad01.pdf>

- Egel knipoefening stekels

Juf Lies

- Stekels van egel rijgen, Knip egels uit karton en maak er met de perforator gaatjes in. De kinderen steken een chenille draad door een gat en draaien dit met de vingers dicht. Zo geven ze de egel stekels.

JufAnke

- Afdrukken maken van herfstmaterialen en vervolgens schilderen

- Blad op klei leggen en hier overheen rollen
- Stop een groen blad van een boom tussen een dubbelgevouwen blad papier. Hierrond doe je een doek. Door met een hamer op het doek te kloppen, krijg je een afdruk van het blad van de boom op het blad papier.
- Je neemt een wit blad papier en een wascokrijtje. Je plaatst het blad papier tegen de boom. Vervolgens ga je met de wasco over het blad. Zo krijg je een afdruk van de schors.

Elkeblogt

- Maak je eigen Herfstmobiel

Guyschrijnemakers

- Laat de kinderen met verschillende bladeren een bladerenboek maken. Droog de blaadjes en stempel eronder bij welke boom het blaadje hoort.
- Magische bladeren: [https://www.kitchentableclassroom.com/leaf-rubbing-crayon-](https://www.kitchentableclassroom.com/leaf-rubbing-crayon-resist/)

[resist/](https://www.kitchentableclassroom.com/leaf-rubbing-crayon-resist/)

- Maak een herfstboom met luikjes en laat de kinderen hier zelf bosdieren in tekenen of plakken.

Format:

<https://content.kleuteridee.nl/Bos/boom%20met%20luikjes%2C%20kleuteridee%2C%20thema%20bos%2C%20kindergarten%20forest%20craft.pdf>

- Maak bosdieren of paddenstoelen van klei.

Begeleid kunst-/theateratelier: bosdieren

Onderwerpen en kerndoelen

- Handvaardigheidstechnieken
  - Schilderen, knippen, plakken, tekenen
- Theater
  - Theater maken: De leerlingen kan op basis van een zelfgemaakt of bestaand verhaal een voorstelling maken en dit in de les of voor een (on)bekend publiek presenteren.
  - Theater maken: Improvisatietechnieken toepassen.
  - Theater maken: Hanteren van de spelelementen: wie, wat, waar, wanneer, waarom.
  - Theater maken: Samenspel: inspelen en reageren op elkaar in spel.

Inspiratie deel 1

Voorkennis activeren en nieuwsgierigheid prikkelen, kan ook in grote kring voor de hele groep.

- Kabouter David vertelt aan de kinderen wie zijn vriendjes uit het bos allemaal zijn. Wie zijn de vriendjes van de kinderen?
- Bekijk samen de interactieve praatplaat over de dieren in het bos: <https://www.tinytap.com/activities/g1e2t/play/klankbord-bosdieren>

Inspiratie deel 2

Nieuwe kennis aanbieden, kan ook in grote kring voor de hele groep.

(filmpje, verhaal, experiment, excursie: eventueel in de grote kring)

- Bespreek de woordkaarten over de dieren in het bos. Koppel hier ook de woonplekken als een burcht en boom aan.
- Lees één van de volgende boeken over de bosdieren:

- Leer en voel:

- Lees en leg de puzzelstukken op de juiste volgorde:

Denkbubbel onthouden en begrijpen bij inspiratie deel 2:

(hoe verwerk je meteen de nieuwe kennis met de kinderen, zodat ze goed onthouden en begrijpen wat ze zojuist hebben gezien, gehoord of gedaan).

- Orden de woordkaarten met de kinderen in verschillende categorieën.
- Speel wat ben ik met de woordkaarten van de bosdieren.
- Goed of fout, laat de kinderen stemmen door te gaan staan/zitten of naar de andere kant van het lokaal te lopen:

- Een egel kan goed in de bomen klimmen (fout)
- Een eekhoorn verzamelt noten voor de wintervoorraad (goed)
- Een konijn woont in een boom (fout)
- Een vogel verzamelt zelf takjes voor zijn vogelnest (goed)
- De ree kan vliegen (fout)
- Geheugenoefening. Noem een aantal dieren en laat de kinderen dit nazeggen. Differentieer hierin door ook zinnen te laten nazeggen of laat de leerlingen dit in groepjes met elkaar doen. Voor de visuele ondersteuning kun je de woordkaarten gebruiken.

Activiteiten

Wat gaan de kinderen doen? Hoe differentieer je de opdracht gekoppeld aan de niveaus van de leerlijn?

- Maak met de kinderen een schaduwspel of poppenkast over het bos. Voorbeeld schaduwspel herfst: <https://schooltv.nl/video/schaduwspel-met-flip-de-beer/#q=schaduw>
- Maak je eigen bosdieren voor in de poppenkast, zoals
  - Eekhoorn van stukjes schors of propjes crepe papier op een ijslollystokje

<https://askartelijanidealaari.blogspot.com/2020/10/orava.html?spref=pi>

- Vos van wc-rol:

<https://www.tipslikesugar.be/2020/04/10/knutselen-met-wc-rollen-leestijd-2-minuten/>

- Muis gemaakt van een sok:

<http://anneliesverscheuren.blogspot.com/2012/12/een-sokpop-maken.html>

Leerlijn:

Taal:

1. Denkbubbelvragen: Welke dieren wonen er in het bos? (Onderzoeken)
Heb jij wel eens dieren gezien in het bos? (Persoonlijke relevantie)
Welke dieren horen er bij elkaar? Welke dieren doen allemaal een winterslaap?
Welke dieren leven er allemaal onder de grond? (Verbanden leggen)
Welk bosdier begint met dezelfde letter als jouw naam? (Persoonlijke relevantie)
2. Woordenschat: het konijn, de ree, de beer, de vogel, de uil, de wasbeer, de eenhoorn, de vos, de bever, de egel, het everzwijn, de muis, het stinkdier, de mier etc.

Leerlijn: Auditieve ontwikkeling

Niveau 1: Ik kan losse woordjes nazeggen.

Niveau 2: Ik kan een zin nazeggen.

Niveau 3/groep 3: Ik luisteren naar een ander en nazeggen wat de ander heeft gezegd.

Leerlijn: Mondelinge taalontwikkeling

Niveau 1: Ik kan een verhaal vertellen in enkelvoudige zinnen.

Niveau 2: Ik kan een verhaal vertellen in meervoudige zinnen.

Niveau 3/groep 3: Ik kan een samenhangend verhaal vertellen in chronologische volgorde.

Leerlijn: Spelontwikkeling (drama)

Niveau 1: Ik imiteer het spel van kinderen.

Niveau 2: Ik kies bewust materiaal en roep spelideeën op.

Niveau 3/groep 3: Ik kom tot een samenhangend spelverhaal met andere kinderen.

Leerlijn: Fijne motoriek

Niveau 1: Ik kan stukjes stof scheuren of aan elkaar plakken.

Niveau 2: Ik kan een stuk stof doorknippen.

Niveau 3/groep 3: Ik kan knippen op de lijnen.

Bouwatelier

Inrichting en materialen:

- Knuffelbosdieren
- Natuurlijke materialen uit het bos, zoals boomstamschijven, bladeren, dennenappels, eikeltjes, kastanjes
- Kleine blokjes
- Kapla
- Clics

Spelideeën:

- Winterslaap; maak een hol voor een beer, een egeltje, een lieveheersbeestje, een eekhoorn. Gebruik knuffels voor de verschillende groottes.
- Bouwen met boomstamschijven/takken

JufJanneke

- Maak zelf holletjes voor de bosdieren

Emma Wells

- Maak een herfstspeeltafel in de klas, met bijvoorbeeld kabouters. Op onderstaande tafel ligt een groot vel karton waarop vakken zijn getekend. Hier moeten de kinderen huisjes op bouwen voor de kabouters. Daarna kunnen ze met het kabouterdorp spelen.

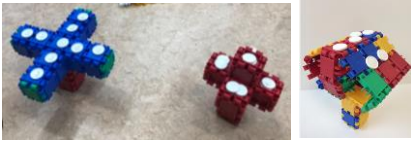
JufAnke

- Herfstfiguren van Kapla

JufAnke

- Paddenstoelen van Clics

JufAnke

- Bouwkaarten paddenstoelen:

Groep-1-2.com

- Paddenstoelen van kapla:

Groep-1-2.com

- Paddenstoelen maken van grote blokken en papier

Groep-1-2.com

Begeleid Bouwatelier: Kabouters

Onderwerpen en kerndoelen

- Geschiedenis: tijdsaanduiding seizoenen.
- Biologie: relatie tussen planten en seizoenen.
- Biologie: paddenstoelen en schimmels.
- Techniek: Constructie: stevigheid, stabiliteit en evenwicht
- Techniek: Vormgeving: ontwerp en architectuur

Inspiratie deel 1

Voorkennis activeren en nieuwsgierigheid prikkelen, kan ook in grote kring voor de hele groep.

- Wat hoort er allemaal bij een kabouter? Zorg voor allerlei plaatjes en voorwerpen en laat de leerlingen de voorwerpen pakken en uitleggen waarom ze dat denken. Laat kabouter David vervolgens de juiste antwoorden vertellen en de materialen kort toelichten.

Inspiratie deel 2

Nieuwe kennis aanbieden, kan ook in grote kring voor de hele groep.

(filmpje, verhaal, experiment, excursie: eventueel in de grote kring)

- Lees het verhaal voor van bijlage 1: "Een nieuw huisje voor kabouter Dopje".
- Filmpje over kinderen die paddenstoelen bekijken: [Schooltv: Paddenstoelen in het bos - Op pad met Flip de beer](#)
- Maak een kabouterpad bij jullie in de buurt en doe samen met de kinderen de opdrachten: <https://jufanke.nl/Werkbladen/Kabouterpad.pdf>

Denkbubbel onthouden en begrijpen bij inspiratie deel 2:

(hoe verwerk je meteen de nieuwe kennis met de kinderen, zodat ze goed onthouden en begrijpen wat ze zojuist hebben gezien, gehoord of gedaan).

- Hoe kunnen we het verhaal "Een nieuw huisje voor kabouter Dopje" samenvatten? Samen tekeningen van maken.
- Geheugen/rekenopdrachten bij het verhaal "Een nieuw huisje voor kabouter Dopje":
  - Leg de paddenstoelkaarten uit bijlage 7 op volgorde van klein naar groot.
  - Tel het aantal stippen op de paddenstoelen.
  - Welke kleur paddenstoel is weg? Laat de kaarten zien en stop ze onder een dekentje. Welke kleur is weg?

- Auditieve oefeningen over kabouters: <https://www.jufjanneke.nl/wordpress/wp-content/uploads/2013/01/Auditieve-oefeningen-over-kabouters.pdf>

Activiteiten

Wat gaan de kinderen doen? Hoe differentieer je de opdracht gekoppeld aan de niveaus van de leerlijn?

- De kinderen ontwerpen een eigen huis voor kabouter Dopje. Maak eerst samen een schets en laat ze vervolgens bedenken welke bouwmaterialen ze nodig hebben. Als het plan af is kan er gebouwd worden, Dit kunnen kinderen individueel doen, maar je kunt ook heel goed met een groepje samen een huis bouwen.
- Verdiepende opdracht: maak een plattegrond van het kabouterhuisje.

Leerlijn:

Taal:

1. Denkbubbelvragen: In wat voor huis wonen kabouters? Wat zijn de verschillen met jouw eigen huis? (Verbanden leggen)
2. Woordenschat: de paddenstoel, de kabouter, de kleuren, de stippen, de baard, de kaboutermuts etc.

Leerlijn: Logisch denken

Niveau 1: Ik kan tegenstellingen aangeven, zoals groot-klein, veel-weinig etc.

Niveau 2: Ik kan ordenen op grond van één concreet waarneembaar kenmerk, zoals kleur, grootte, vorm, etc.

Niveau 3/groep 3: Ik kan de paddenstoelen ordenen volgens 2 criteria.

Leerlijn: Meten en meetkunde - ruimtelijke oriëntatie

Niveau 1: Ik kan met hulp een paddenstoel nabouwen.

Niveau 2: Ik kan een paddenstoel nabouwen aan de hand van een werkplan.

Niveau 3/groep 3: Ik ontwerp mijn eigen huis voor kabouter David door een schets te maken, waarbij ik let op stevigheid en grootte.

Leerlijn: Visuele waarneming

Niveau 1: Ik benoem een aantal basiskleuren: rood, blauw, geel, groen.

Niveau 2: Ik herken kleuren en vormen bij de Paddenstoelen..

Niveau 3/groep 3: Ik kan verschillen benoemen tussen de paddenstoelen.

Ontdekatelier

Inrichting en materialen:

- Natuurlijke materialen uit het bos, zoals bladeren, dennenappels, eikeltjes, kastanjes
- Voeldoos
- Vergrootglas
- Lichttafel

Spelideeën:

- Wat hebben de bosdieren meegenomen naar hun holletje?

Bron: VK.com

- Voeldoos 'Wat prikt als een egel en wat is er zo zacht als een konijn?'

JufKatrien

- Bekijk de herfstmaterialen van dichtbij met een vergrootglas en teken ze na.

Bron: Oxymax playroom

- Ontdekken met herfstmaterialen op de lichtbak

JufJanneke, Playtolearn

Begeleid ontdekkelier: materialen uit het bos

Onderwerpen en kerndoelen

- Biologie:
  - Planten: Veelvoorkomende planten en bomen en hun kenmerken in de eigen omgeving
  - Planten: Relatie tussen planten en seizoenen

Inspiratie deel 1

Voorkennis activeren en nieuwsgierigheid prikkelen, kan ook in grote kring voor de hele groep.

- Kabouter David heeft allerlei materialen uit het bos verzameld, zoals bladeren, eikeltjes, kastanjes, paddenstoelen etc. Leg de materialen onder een kleed om de kinderen nieuwsgierig te maken. Laat een aantal kinderen onder het kleed spieken. Wat denken ze gezien te hebben? Bekijk vervolgens de materialen met de kinderen. Weten ze wat het is? Waar komt het vandaan?

Liggen deze materialen het hele jaar in het bos?

Of laat de kinderen allerlei materialen uit het bos meenemen en vertellen wat ze hebben meegenomen.

Inspiratie deel 2

Nieuwe kennis aanbieden, kan ook in grote kring voor de hele groep.

(filmpje, verhaal, experiment, excursie: eventueel in de grote kring)

- Bekijk de aflevering van huisje boompje beestje over zaden uit de natuur: <https://schooltv.nl/video/huisje-boompje-beestje-zaden/#q=kastanje>
- Bekijk het korte filmpje over hoe eetbare paddenstoelen worden gekweekt: <https://schooltv.nl/video/eetbare-paddenstoelen-hoe-words-paddenstoelen-gekweekt/#q=paddenstoel>
- Interactieve schoolplaat over de seizoenen: <https://schooltv.nl/link/de-vier-seizoenen/#q=seizoen>

Denkbubbel onthouden en begrijpen bij inspiratie deel 2:

(hoe verwerk je meteen de nieuwe kennis met de kinderen, zodat ze goed onthouden en begrijpen wat ze zojuist hebben gezien, gehoord of gedaan).

- Hoeveel is het? Koppel hoeveelheden aan de getallen. Leg een aantal getalkaartjes in de kring en leg hier de verzamelde materialen uit het bos bij.
- Bewegend leren over de seizoenen:
<https://www.youtube.com/watch?v=cxarnWAJoas>

Activiteiten

Wat gaan de kinderen doen? Hoe differentieer je de opdracht gekoppeld aan de niveaus van de leerlijn?

- Doe een proefje over waarom bladeren van kleur veranderen: Voor dit proefje heb je groene bladeren nodig. Leg uit dat de bladeren nog groen zijn, maar dat er eigenlijk ook andere kleuren in verstopt zitten. De kinderen knippen de bladeren in stukken en doen die in een glazen pot. Schenk er een laagje alcohol op, zodat de bladeren net onder staan. Wacht nu ongeveer een half uur, roer het mengsel af en toe. Knip nu een reep uit een witte koffiefilter en hang die in het mengsel. De kleuren uit het blad 'kruipen' langzaam omhoog, maar de één zal verder komen dan de ander. Je ziet op het filter de verschillende kleuren, dit verschilt per bladsoort! Doe het proefje dus gerust met bladeren van verschillende bomen, om te zien welke kleuren er verstopt zitten.
- Als dennenappels een tijdje in de klas liggen, gebeurt er iets gekks: de dennenappel gaat 'open'! Hoe zou dat komen? Laat de kinderen hier even over nadenken. Hoe kunnen ze testen of hun ideeën kloppen? Als ze denken dat de dennenappel opengaat door de warmte, wat zou er dan gebeuren als de dennenappel op een koude plek gelegd wordt?
- Maak samen met de kinderen een kijkdoos voor sporenonderzoek:
<https://schooltv.nl/video/sporendoos-hoe-maak-je-een-kijkdoos-voor-paddenstoelonderzoek/#q=paddenstoel>
- Sporenafdruk maken: Snijd het steeltje voorzichtig uit een champignon. Kijk goed onder de hoed van de champignon of je de sporen kunt zien zitten. Gebruik eventueel een loep. Leg de hoed van de champignon met de sporenkant naar beneden op een wit vel papier. Zet er een glas er overheen. Wacht twee dagen en til daarna voorzichtig het glas op. Til de hoed van de champignon voorzichtig op. Je hebt nu een mooie sporenafdruk. Spuit voorzichtig wat haarlak over de afdruk zodat je hem beter kunt bewaren.
- Zelf champignons kweken in de klas: Bij verschillende tuincentra kun je een champignon kweekset kopen. [Schooltv: Champignons kweken - Hoe kun je zelf champignons kweken](#)

Leerlijn:

Taal:

1. Denkbubbelvragen: Wat denken de kinderen dat er gaat gebeuren? Laat ze een hypothese stellen (onderzoeken).
2. Woordenschat: De bladeren, de dennenappel, het beukenootje, het eikeltje, de kastanje, de bolster etc.

De denkbubbel onderzoeken staat tijdens deze les centraal.

Leerlijn: Tijdsoriëntatie

Niveau 1: Je kan een kenmerk benoemen die bij het seizoen past.

Niveau 2: Ik kan seizoenen op afbeeldingen herkennen. Ik begrijp termen als; het is herfst, dus de bladeren vallen van de boom.

Niveau 3/groep 3: Ik ken de verschillende seizoenen en hun kenmerken.

Leerlijn: Beginnende gecijferdheid

Niveau 1: Ik kan synchroon tellen tot 5.

Niveau 2: Ik kan synchroon tellen tot 12.

Niveau 3: Ik kan synchroon tellen tot 20.

Groep 3: Ik kan op- en aftrekken tot en met 10.

Puzzel-/spelatelier

Inrichting en materialen:

- Dobbelsteen
- Pion
- Kralenplank

Spelideeën:

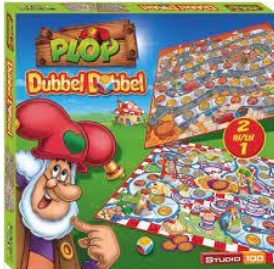
- Speurtocht in de klas: <https://www.jufsanne.com/wp-content/uploads/2020/10/JufSanne-herfst-speurtocht.pdf>
- Dobbelspel naar de paddenstoel:
<https://jufanke.nl/Werkbladen/getallenrace%20herfst.pdf>

- Kraak de code thema herfst:
https://www.jufbijtje.nl/?smd_process_download=1&download_id=5806
- Dobbelspel: rol met de dobbelsteen en kleef evenveel stippen op je paddenstoel. Wie zijn paddenstoel als eerst vol heeft, is gewonnen!

JufLies

-

Rekenatelier

Inrichting en materialen:

- Natuurlijke materialen uit het bos, zoals bladeren, dennenappels, eikeltjes, kastanjes
- Knijpers
- Getallenkaartjes:
<https://jufanke.nl/Werkbladen/Getalkaartjes%20herfst%20met%20aantallen.pdf>
- Weegschaal

Spelideeën:

- Patronen naleggen

- Geef de egel genoeg stekels:

Lettersenspetters

- Beweegfilmpje: Herfstgetallen tot en met 30:
<https://www.youtube.com/watch?v=XyjA7ddmzsg>
- Kleikaarten paddenstoel: <https://jufanke.nl/Werkbladen/Kleikaarten%20herfst.pdf>

Klei de stippen voor de paddenstoel.
Kijk goed naar het huisnummer.

- Tellen met herfstmaterialen

Stichtingalterius

- Geef de eekhoorn genoeg te eten: <https://www.jufleontine.com/wp-content/uploads/2014/10/Eekhoorn-voeren.pdf>

- Cijferdoolhof: <https://jufanke.nl/Werkbladen/Cijferdoolhof-natuur.pdf>
- Sorteren van bladeren of andere herfstmaterialen

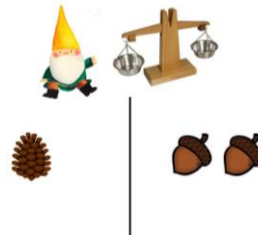

Montessorifromtheheart

- Wegen met herfstmaterialen of Kabouter Wobbel: <https://jufanke.nl/Werkbladen/Weegkaartjes%20herfst.pdf>

Lettersenspetters

- De kinderen proberen om na een bosbezoek een plattegrond te maken van het bos. Tijdens het bosbezoek wijs je de kleuters op verschillende herkenningspunten: een omgevallen boom, een open plek, een bankje in het bos, etc. (TIP: Als je een (bos)plattegrond vanop het internet wil gebruiken, is OpenStreetMap een goeie optie. In tegenstelling tot Google Maps, worden op OpenStreetMap veel bospaadjes wél aangeduid.) Als je merkt dat een plattegrond natekenen te moeilijk is voor je kinderen, kan je als hulpbron enkele foto's van een bos ophangen in de klas. De kinderen kunnen deze foto's gebruiken om hun plattegrond te maken. Of ze maken een plattegrond van een eigen fantasiebos.
- Hoeveel zijn er? - tellen
Stop herfstvruchten in plastic zakjes en knoop deze dicht. Geef de kinderen een zakje en laat hen voelen hoeveel erin zit. Leg de zakjes op een rij van weinig naar veel.

ICT-atelier

Inrichting en materialen:

- Computer/tablet
- Beebot

Spelideeën:

- Herfstspelletjes voor op de computer, zoals puzzels, mozaïek, memory etc. : <https://www.digipuzzle.net/nl/leerspellen/herfst/>
- Maak de herfstpatronen af: <https://kleutersdigitaal.nl/project/patterns-fall-maak-herfstpatronen-af/>
- Rijmen thema herfst: <https://www.tinytap.com/activities/g2ymg/play/rijmen-herfst>
- Tellen met bosdieren: <https://www.tinytap.com/activities/g4qvi/play/tellen-met-bosdieren-met-ijsbergrekenen>
- Bosdieren aanwijzen op kijkplaat: <https://www.tinytap.com/activities/g2oo4/play/bosdieren>
- Beebotkaarten kabouters: <https://www.jufleontine.com/wp-content/uploads/2020/10/Bee-Bot-Kabouters.pdf>
- Beebotkaarten herfst: <https://www.ictjuffie.nl/.cm4all/uproc.php/0/BeeBot/BeeBot%20Kaarten%20herfst.pdf? =1754aed96b0&cdp=a>
Opdrachtenkaart: <https://www.ictjuffie.nl/.cm4all/uproc.php/0/BeeBot/BeeBot%20Opdrachtkaarten%20herfst.pdf? =1754aed9cb7&cdp=a>
- Digi-doeners, online lessen voor digitale vaardigheden:
  - **Herfstwandeling.** Tijdens deze les gaan de leerlingen ervaren hoe ze puzzels kunnen oplossen door informatie te noteren en te verwerken. Ook leren ze om samen te werken aan een opdracht en zo het hertje te helpen. <https://www.lessonup.com/nl/channel/futurenl/lesson/LnkdqHHyFiBgQzjhX>
  - **Herfstschatten.** Deze Digi-doener gaat over herfstschatten: bladeren, vruchten, noten, bessen, etc. die kinderen in de herfsttijd in het bos kunnen vinden. De leerlingen bekijken wat er zoal te vinden is in het bos. Ze leren dat je met de gevonden spullen een collage kunt maken en dat je je vondsten overzichtelijk kunt noteren en presenteren in een tabel. <https://www.lessonup.com/nl/channel/futurenl/lesson/oFnWNec4vXH2bG6fD>

Begeleid ICT atelier: dieren in hun holletjes

Onderwerpen en kerndoelen

- ICT
  - Programmeren
- Biologie
  - Planten: Veelvoorkomende planten en bomen en hun kenmerken in de eigen omgeving

Inspiratie deel 1

Voorkennis activeren en nieuwsgierigheid prikkelen, kan ook in grote kring voor de hele groep.

- Laat de kinderen een omschrijving geven van hun eigen huis. Ziet het huis van alle kinderen er hetzelfde uit? We weten nu in wat voor huis kabouter David woont, maar in welke huizen wonen zijn vriendjes?
- Bekijk samen de Beebotkaart uit bijlage 2 of onderstaande afbeelding. Welke huizen en dieren zien de kinderen allemaal?

Freepik

Inspiratie deel 2

Nieuwe kennis aanbieden, kan ook in grote kring voor de hele groep.

(filmpje, verhaal, experiment, excursie: eventueel in de grote kring)

- Lees samen het boek van wie is dit huis:
- Kort filmpje waarin je ziet hoe een dassenburcht eruit ziet: <https://schooltv.nl/video/hoe-ziet-een-dassenburcht-eruit-een-huis-onder-de-grond/#q=burcht>
- Kort filmpje over beren die een voedselvoorraad aanleggen in hun hol: <https://schooltv.nl/video/naar-het-berenbos-met-flip-de-beer/#q=winterslaap>

Denkbubbel onthouden en begrijpen bij inspiratie deel 2:

(hoe verwerk je meteen de nieuwe kennis met de kinderen, zodat ze goed onthouden en begrijpen wat ze zojuist hebben gezien, gehoord of gedaan).

- Hang de woordkaarten uit bijlage 6 met de verschillende huizen/woonplekken verspreid op door het lokaal. Noem een dier en laat de kinderen naar de juiste plaat rennen. Maak het moeilijker door omschrijvingen te geven als dit dier leeft onder de grond, dit dier heeft zijn huis gemaakt door heel veel takjes te verzamelen etc.
- Speel mix en match met de dieren en hun woonplek.
- Orden de woonplekken op hoogte, materialen, grootte etc.

Activiteiten

Wat gaan de kinderen doen? Hoe differentieer je de opdracht gekoppeld aan de niveaus van de leerlijn?

- Laat de kinderen de beebotmat uit bijlage 2 ontdekken (dit kan ook prima zonder beebot waarbij de kinderen zelf over de geprinte bladen heenlopen). Er zijn twee opties.

Beebotkaart 1: de kinderen beginnen bij een dier op de kaart en rijden naar het juiste huis/de woonplaats.

Beebotkaart 2: de kinderen volgen de kaartjes waarop precies staat waar ze het dier naartoe moeten brengen door er met de beebotkaart heen te rijden.

Leerlijn:

Taal:

1. Denkbubbelvragen:
In wat voor huis woon jij? (Persoonlijke relevantie)
Welk dier woont in welk huis? (Verbanden leggen)
Hoe zijn de dierenhuizen/woonplekken van de dieren gemaakt? Zijn ze stevig? (Onderzoeken)
2. Woordenschat: het hol, de burcht, het leger, het konijnenhol, de mierenhoop, het vogelnest, de muizenhol, de struik, de hoop bladeren, de boomholte, de boomstronk, de grot etc.

Leerlijn: Logisch denken

Niveau 1: Ik kan tegenstellingen aangeven, zoals hoog-laag, breed-smal, etc.

Niveau 2: Ik kan de huizen/woonplekken van dieren ordenen op grond van één concreet waarneembaar kenmerk, zoals kleur, grootte, vorm, etc.

Niveau 3/groep 3: Ik kan de huizen/woonplekken van dieren ordenen volgens 2 criteria.

Leerlijn: Ruimtelijke oriëntatie

Niveau 1: Ik wijs aan wat ik zie.

Niveau 2: Ik gebruik voorzetsels, als in, op, naast, onder om de plaats van voorwerpen of personen aan te geven.

Niveau 3/groep 3: Ik kan routes beschrijven.

Buiten-/beweegatelier

Inrichting en materialen:

- Knijpers
- Hamer en zaag
- Herfstmaterialen
- Vergrootglas
- Hoepels

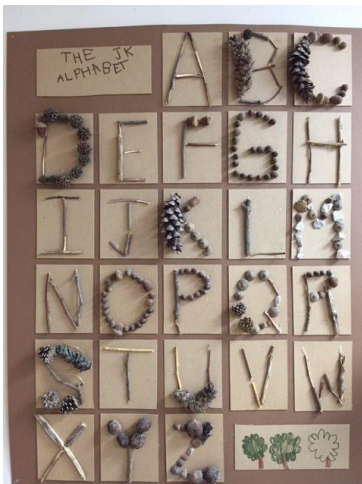
Spelideeën:

- Laat de kinderen op verschillende manieren met bladeren spelen: door de bladeren stappen: snel en traag, trippelen als muisjes, als een zware olifant stappen, etc. Laat het bladeren regenen door bladeren in de lucht te gooien. Bekijk op welke manier ze terug naar beneden vallen. Voetbal met de bladeren en luister naar het geluid.
- Zoek buiten evenveel voorwerpen als het cijfer op het bord.

Alexandra Jonasson

- Timmeren en zagen met hout uit het bos, bouwen met natuurlijke materialen.
- Zoek herfstmaterialen en maak de letters na

- Laat herfstmaterialen balanceren op de parachute of in kleine groepjes met theedoeken

Teachpreschool

- Maak een mandala van herfstmaterialen

Natuurwijs

- Maak jullie eigen boomstammenpad

Kidseropuit

- Buiten ontdekken met een vergrootglas

Moodkids

- Spelles kabouters: <https://jufsanne.com/lesidee/bewegingslessen/spelles-de-reus-en-de-kabouter/>

Spelletjes:

- Eén kind is de egel. Dit kind ligt in de speelzaal op een mat te slapen. De andere kinderen lopen van achter een lijn naar de egel en proberen hem wakker te maken door zachtjes te roepen: 'egel, wakker worden!' Egel wil niet gestoord worden in zijn winterslaap en is dan ook boos als hij wakker gemaakt wordt. Hij probeert de kinderen te tikken. Zij zijn vrij als ze weer achter de lijn staan.
- Op een grote paddenstoel; leg allemaal hoepels neer in de klas en speel dat dit paddenstoelen zijn. Beweeg van de ene naar de andere paddenstoel. Ga op een

teken op de paddenstoel zitten en ga heen en weer wippen. Aan het eind zakt iedereen door de paddenstoel.

- Reus en kabouter; Maak een kring, staand en met de handen vast. In de kring is één opening, dit is de deur van het kabouterhuisje. In de kring staat de kabouter. De reus staat buiten de kring. Hij klopt aan en vraagt: 'mag ik komen spelen?' De kabouter heeft geen zin. De reus loopt weg en gaat buiten de kring liggen slapen. De kabouter sluipt erachteraan en maakt de reus wakker. Nu mag de reus de kabouter proberen te tikken. Maar... als de kabouter weer in zijn huis is (de kring), is hij vrij en heeft hij gewonnen.
- Kabouterdans; leg de hoepels in de kring op de grond. Dat zijn de paddenstoelen. Alle kabouters lopen om de paddenstoelen heen. Als de trom gaat, loopt elke kabouter naar een paddenstoel. Er zijn alleen niet genoeg paddenstoelen voor alle kabouters. Die kabouters zonder paddenstoel zijn daarom af. Hoeveel kabouters zitten er achter de reus? Stiltespel
- Blaadje leggen, niemand zeggen; Op de wijs van: Zakdoekje leggen.
- De boom wordt hoe langer hoe dikker; Een kind staat in het midden en de anderen draaien er in een kring steeds omheen zodat het een hele dikke boom wordt.
- Hoeveel stekels heeft de egel?

Ingrid van Zeijl

Beer is ziek, Karma Wilson

Als Beer zich op een koude herfstdag erg ziek voelt, komen al zijn vrienden hem helpen. De volgende dag voelt Beer zich weer goed. Maar dan beginnen zijn vrienden te hoesten! Prentenboek met sfeervolle kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

Op een grote paddenstoel, Inge Bergh

Ken je het liedje 'op een grote paddenstoel?'. Zo ja, weet je dan wie kabouter Pinnenmuts (of Spillebeen) is? Lees hoe het kwam dat hij van de paddenstoel viel. Met veel doe-tips voor o.a. bewegen en tekenen en zoekopdrachten. Met kleurrijke illustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

De kleurenkabouters, E. Geyskens

Kabouter Geel houdt van bloemen en bijen en Kabouter Wit maakt een sneeuwpop. Kun jij de de kameel en de sinaasappel van Kabouter Oranje vinden? Prentenboek met illustraties waarin steeds een kleur centraal staat en losse voorwerpen gezocht moeten worden. Vanaf ca. 4 jaar.

Meneer kabouter, Fred Blunt

Meneer Kabouter is altijd boos en onaardig en antwoordt op elke vraag heel hard NEE. Als hij ook mevrouw Heks zo antwoordt als ze hem vriendelijk iets vraagt, maakt hij een grote vergissing. Prentenboek met grappige, dynamische kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

Ossip en de onverwachte reis, Annemarie van Haeringen

Kabouter Ossip heeft als verrassing zoete broodjes gebakken. Terwijl de broodjes afkoelen, vindt hij een rode draad die hij volgt. Zo begint een spannende tocht, die eindigt bij zijn kaboutervriendin Wawa. Maar wat is er met haar mutsje gebeurd? Prentenboek met kleurrijke tekeningen. Vanaf ca. 4 jaar.

Bezoek het wonderlijke bos van beer, Rachel Piercey

Beer vertelt wat er allemaal gebeurt in zijn bijzondere bos in de lente, de zomer, de herfst en de winter. Kun je alle dieren vinden die druk bezig zijn, zoals de bij die een narcis poetst en de eekhoorns die eikels begraven? Groot prentenboek met sfeervolle kleurenillustraties, tekst op rijm en grappige zoekopdrachten. Vanaf ca. 4 jaar.

Een woud vol wonderen, Gabby Dawnay en K. Mona

Alle dieren, planten, en schimmels leven met elkaar samen in het bos. Negen leerzame verhalen op rijm over vlinders, bomen, paddenstoelen, vogels en nog veel meer woudbewoners. Vol kleurrijke illustraties. Vanaf ca. 6 jaar.

Het geheime bos, Sandra Dieckmann

Van de eerste zonnestraal tot het vallen van de nacht: ontdek hoe de dieren in het bos leven. Prentvertelling met kleurenillustraties en informatie over de verschillende diersoorten. Vanaf ca. 4 jaar.

Beer moet nodig...poepen! , Jonny Leighton

Bob de beer is erg verlegen en wil in alle rust zijn behoefte doen. Maar dat gaat niet als alle dierenvrienden in het bos naar je kijken. Gelukkig heeft Bea Berenklaauw een goede tip. Kan Bob daar eindelijk rustig poepen? Humoristisch prentenboek met dynamische kleurenillustraties en tekst op rijm. Vanaf ca. 4 jaar.

Afsluitende week: doel en activiteiten

Waarom is de afsluitende week een belangrijk leeronderdeel?

Het doel van de afsluitende week is dat de leerlingen terugkijken op alles wat ze tijdens het (deel)thema hebben geleerd. Hiermee versterken de kinderen hun geheugen en krijgen ze overzicht.

Onderdelen van de afsluitende week:

- Laat de leerlingen hun werk afmaken en mooi maken.
- Vind antwoorden op de laatste vragen van de vragenmuur.
- Maak een overzicht van alles dat de leerlingen hebben geleerd tijdens het (deel)thema.
- Organiseer een afsluitende activiteit met alles wat de leerlingen hebben geleerd.
- Bereid de eindpresentatie aan de ouders voor.

Overzicht van alles wat er is geleerd tijdens het (deel)thema:

Loop met de kinderen langs de themamuur. Bekijk foto's, werkjes en boeken van het afgelopen thema en bespreek met de kinderen wat jullie de afgelopen weken hebben gedaan en geleerd.

Leg een afbeelding van een centraal onderwerp in de kring en vraag de kinderen wat ze ervan weten. Schrijf of teken dit erbij.

Verwerkingsspellen bij het overzicht

Pas alles wat de leerlingen hebben geleerd toe in een activiteit. Deze staan uitgewerkt op de portal in het boekje stappenplan bij het Fundamenteel Leer Model.

- Quiz, ga staan/zitten, ren naar de juiste hoek.
- Dans en ren naar het juiste kaartje/voorwerp
- Hoepels
- Vliegen-mep-spel
- Papegaaienspel
- Bingo
- Fluister-doorgeefspel
- Kunstopdracht
- Mix & koppel
- Opdrachtenestafette
- Vossenjacht met quizvragen/opdrachten
- Zoekplaat waarin allerlei onderdelen uit de ateliers terugkomen (zie bijlage 2)

Eindpresentatie aan de ouders

Presenteer alles wat de leerlingen hebben geleerd aan de ouders. Hier zijn verschillende vormen voor, bijvoorbeeld:

- Vlog met een impressie van het thema
- Themakrant
- Quiz met vragen die de kinderen hebben bedacht bij het thema
- Kraampjesmarkt
- Ren je rot
- Optredens
- Museum/tentoonstelling

Overzicht ontwikkelijnen onderbouw thema Herfst

Begeleide activiteit	Kunst/theater Atelier	Bouw Atelier	Ontdek Atelier	ICT Atelier
Spelontwikkeling	X			
Grote motoriek				
Kleine motoriek	X			
Tekenontwikkeling				
Visuele waarneming		X		
Auditieve waarneming	X			
Mondelinge taalontwikkeling	X			
Beginnende geletterdheid				
Lichaamsoriëntatie				
Ruimtelijke oriëntatie		X		X
Tijdsoriëntatie			X	
Beginnende gecijferdheid			X	
Logisch denken		X		X

Bijlagen

Bijlage 1: Tekst een nieuw huisje voor kabouter Dopje

Een nieuw huisje voor kabouter Dopje

Het is zaterdag. Vandaag moeten Ans en Joris niet naar school. Samen met hun papa en mama wandelen ze in het grote bos, dat niet ver van hun huis ligt. Het grote bos ziet er prachtig uit nu het herfst is. De bladeren aan de bomen zijn veranderd in de prachtigste kleuren: rood, oranje, geel. Nergens is er nog maar één groen blaadje te bespeuren. Het brede bospad is bedekt met een dikke laag bruin gekleurde bladeren.

Ans en Joris hebben allebei een zakje bij, daarin stoppen ze alle dennenappels, eikels, beukenootjes die ze maar kunnen vinden. Als ze dan straks thuiskomen, kunnen ze er de mooiste dingen mee maken. Opeens rent Ans een stukje vooruit. 'Kijk,', roept ze, 'kijk een heksenkring, kom vlug Joris, ik zie een heksenkring.' Joris komt achter haar aangehold. Even later staan ze allebei bij de heksenkring, een kring met maar liefst acht paddenstoelen. Ans en Joris lachen. Ze zijn zo gelukkig met hun prachtige vondst, dat ze spontaan een rondedansje doen rond de heksenkring. Papa en mama kijken op een afstand toe en lachen om die twee gekke kinderen.

Maar dan opeens: 'Help, help, help!' Verbaasd kijken Joris en Ans op. Hebben ze dat goed gehoord? Riep er daar iemand om hulp. Ans en Joris kijken allebei goed rond, maar ze zien niets, helemaal niets. En dan horen ze het weer, een klein stemmetje dat om hulp roept. Ze begrijpen er echt niets van. 'Ach,', denkt Joris, 'het zal de wind wel geweest zijn.' En hij gaat op zijn hurken zitten om de mooie paddenstoelen van de heksenkring te bekijken. Maar wat hij dan ziet is bijna niet te geloven.

Voor zijn voeten staat een klein kabouterijtje met een groene puntmuts op zijn hoofd te stampvoeten. 'Kijk nu eens wat je gedaan hebt. Mijn mooie huisje kapot. En waar moet ik dan wonen? Vertel mij dat maar eens.' Joris probeert de kabouter te kalmeren. Het lukt niet echt, het kleine ventje is wel heel erg boos. Maar ja, hoe zou je zelf zijn? Ans komt haar broer helpen. Ze pakt de kleine kabouter op en zet hem op haar hand. 'Wil je me wel eens terugzetten!', roept het kabouterijtje. Ans blijft rustig en trekt zich niets aan van al dat gemopper. 'Zo klein manneke, vertel ons maar eens wie je bent.' De kleine kabouter vertelt dat hij Dopje heet en dat hij heel erg boos is omdat de kinderen tijdens het dansen zijn huisje kapot hebben getrappeld. Kabouter Dopje wijst naar de geelgekleurde paddenstoel die met een gebroken stengel op de grond ligt. Ja, nu zien de twee kinderen het ook. Ze begrijpen heel goed dat kabouter Dopje boos is. Ze besluiten dan ook om die kleine kabouter te helpen.

'Weet je wat Dopje,', zegt Ans, 'we gaan voor jou een nieuw huisje zoeken. Het mooiste huisje dat je ooit hebt gezien. Kruip maar in mijn jaszak en dan gaan we op weg.' Kabouter Dopje nestelt zich in de jaszak en dan gaan ze met z'n drieën op weg: Ans, Joris en kabouter Dopje. Papa en mama die denken dat hun kinderen aan het spelen zijn, hebben zich rustig op een bankje gezet niet ver van de heksenkring. Ondertussen zoeken Ans en Joris naar een mooie paddenstoel voor kabouter Dopje. Maar gemakkelijk is het niet. Het kleine ventje is niet vlug tevreden. Ofwel is de gevonden paddenstoel te groot, dan weer te klein, dan weer te dik en de volgende keer weer te dun. Joris wordt het een beetje beu en zegt: 'Waarom zetten we die kleine kabouter niet gewoon terug op de grond tussen de bladeren?'

Over een paar uur is hij alles weer vergeten en er zijn genoeg andere kabouters waar hij een tijdje kan logeren tot hij een nieuw thuis heeft gevonden.' Nu wordt Ansje boos. 'Daar komt niets van. Wij hebben het huisje kapot getrappeld en wij gaan voor dat arme kabouterdje een nieuw huisje zoeken. Eerder gaan we niet terug naar papa en mama. Punt uit.' 'Nou dan moet dat maar.', denkt Joris en samen met zijn zus gaat hij op zoek naar een geschikte paddenstoel.

Ze lopen toch al een tijdje rond, maar er is in de verste verte geen paddenstoel te zien. Ans en Joris kijken elkaar aan. Ze denken dat ze kabouter Dopje zullen moeten teleurstellen. ... Maar dan opeens, het is echt niet te geloven, zien ze de prachtigste paddenstoel staan. Hij is echt schitterend: rood gekleurd vol met grote witte stippen. Ans haalt kabouter Dopje uit haar jaszak. Het kleine manneke is in slaapegevallen. Ze maakt hem stilletjes wakker. 'Kabouter Dopje, kabouter Dopje wakker worden, we hebben een huisje gevonden, wakker worden, we hebben een huisje gevonden.' Kabouter Dopje rekt zich uit, wrijft in z'n ogen, hij wrijft nog eens in z'n ogen en dan ziet hij de prachtige paddenstoel. Van blijdschap danst hij rond op de hand van Ansje. Joris pakt de kabouter vast en zet hem bij de paddenstoel. 'Alsjeblieft kabouter Dopje hier is je nieuwe huisje.' Kabouter Dopje is dolgelukkig. Hij bedankt Ans en Joris wel honderdmaal. Dan opent hij het deurtje in de paddenstoel en stapt naar binnen, maar eerst zwaait hij nog naar de twee kinderen. Die zijn alweer terug naar hun papa en mama om hun avontuur te vertellen.

Maar of die hun verhaal zullen geloven dat is nog maar de vraag?

[Een nieuw huisje voor kabouter Dopje | Verhaaltjesvoorlezen.nl](https://www.verhaaltjesvoorlezen.nl)

Niveau 2

Opdrachtenkaartjes Beebot thema de Herst

Niveau 2 bij mat 2

Niveau 1 bij mat 1

Bijlage 3: Recept kaboutersoep

Niveau 1

recept kaboutersoep

1

2

3

4

5

6

recept kaboutersoep

1

5 kastanjes

2

3 beukennotjes

3

4 bladeren

4

2 eikels

5

roeren

6

soep

Bijlage 4: Prijslijst

de prijslijst

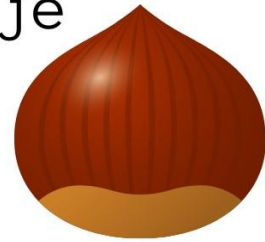
eikel

€1

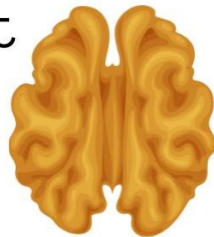
kastanje

€2

walnoot

€4

hazelnoot

€5

beukenoot

€6

dennenappel

€8

blad

€9

tak

€10

Bijlage 5: Brief van kabouter David

Lieve kinderen van groep .....

Wat goed dat jullie mij hebben gevonden. Mijn naam is David en ik ben een piepklein kabouterkje. Ik leef in een heel groot bos. Maar er is een probleem, de dieren in het bos zijn allemaal ziek geworden. Ik ben snel bezig geweest met het maken van een speciale kaboutersoep. Dit is een soep waardoor alle dieren weer beter kunnen worden. Nu ben ik maar een hele kleine kabouter en leven er heel veel dieren in het bos. Kunnen jullie mij helpen met het uitdelen van de speciale kaboutersoep? Dat zou heel fijn zijn!

Liefs,
Kabouter David

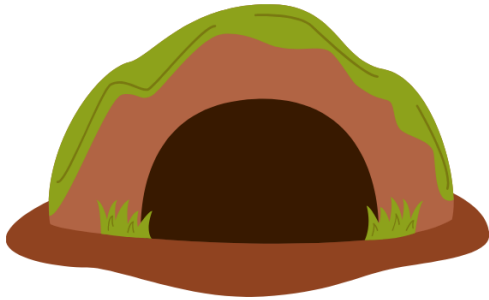

Van: kabouter David

Bijlage 6: Woordkaarten thema Herfst

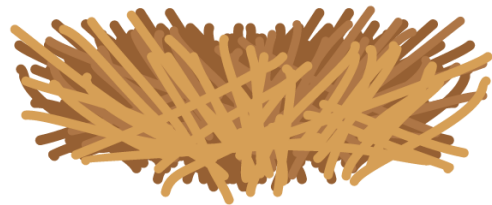
het konijnenhol

het leger

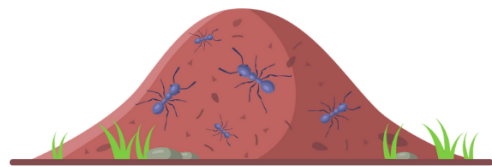
het vogelnest

het leger

het muizenhol

de mierenhoop

de struik

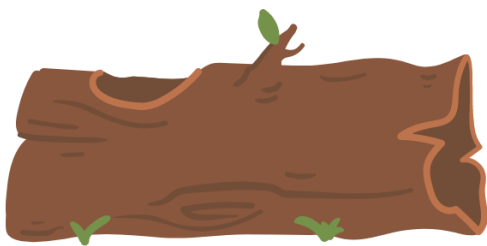
de hoop bladeren

de boomholte

het hol

de boomstronk

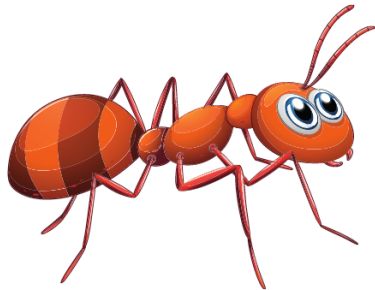
de burcht

de grot

het roodborstje

de mier

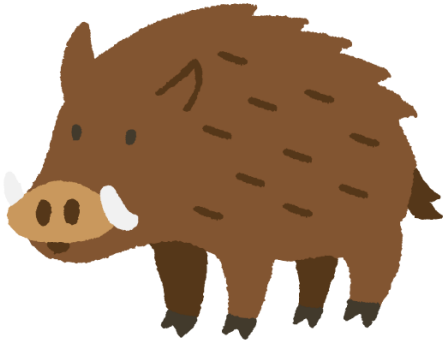
het stinkdier

de paddenstoelen

de kabouter

het everzwijn

de muis

de bruine beer

de wasbeer

de ree

de uil

het konijn

de eekhoorn

de vos

de bever

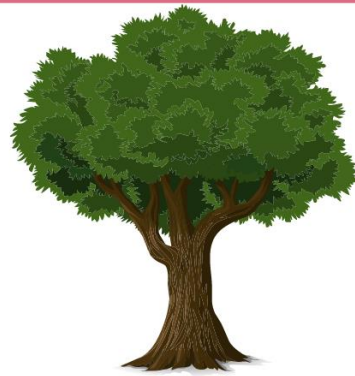
de egel

de stip

het bos

de boom

de tak

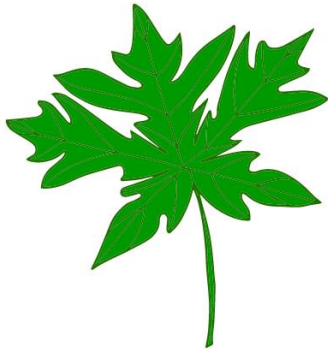
de wortels

de boomstam

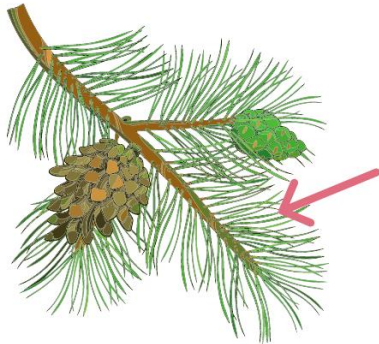
de jaarringen

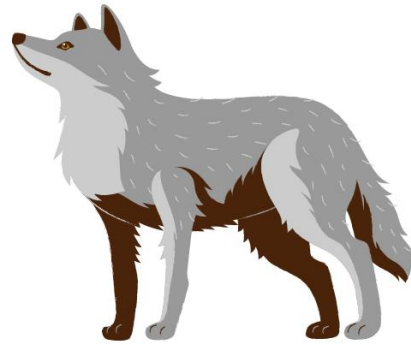
het blad

de schors

de dennenaalden

de wolf

de haas

de dennenappel

het eikeltje

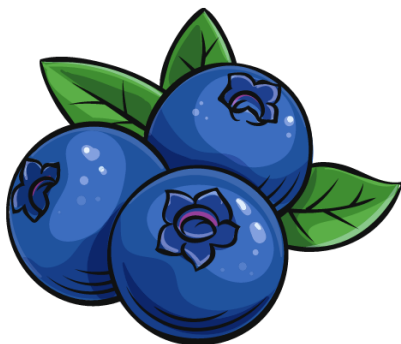
het beukenootje

de kastanje

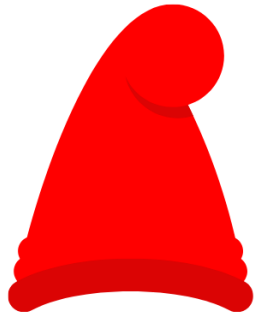
de bolster

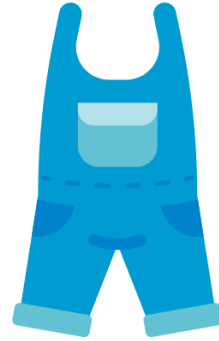
de bosbes

de braam

de kaboutermuts

de tuinbroek

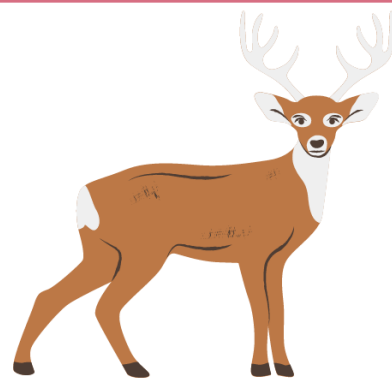
de kabouterfamilie

de bosdieren

het mos

het hert

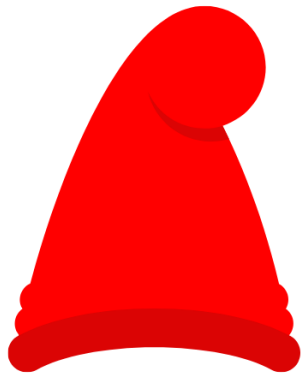
de baard

de kaboutersoep

Bijlage 7: Woordkaarten bij het begeleid bouwatelier

de kaboutermuts

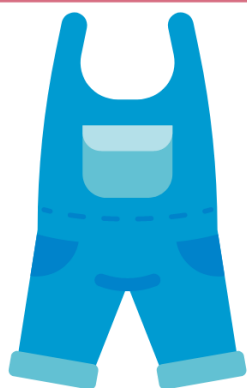
de baard

de paddenstoel

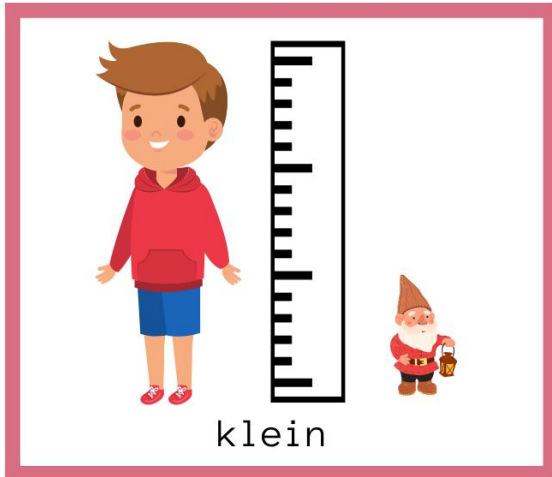
de laarzen

de tuinbroek

het bos

klein

het kabouterhuis

de stip

de lantaarn

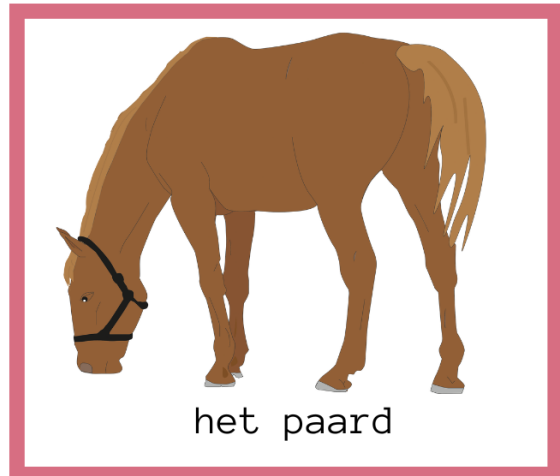
groot

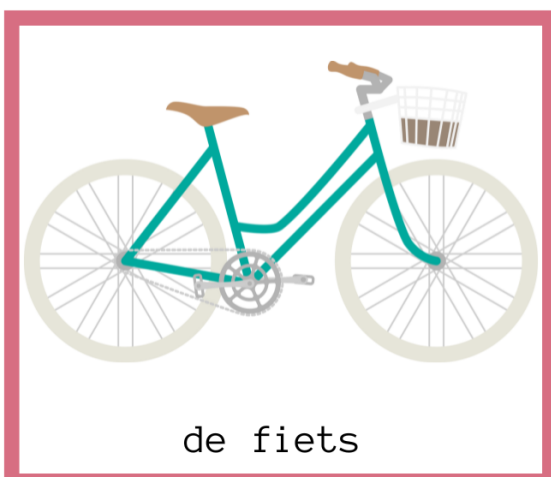
de wortel

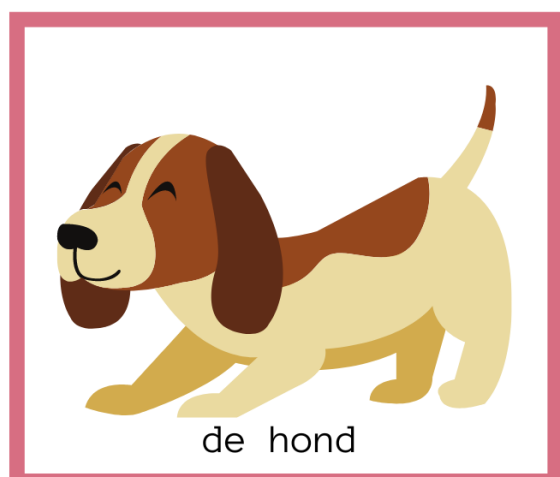
de zwembroek

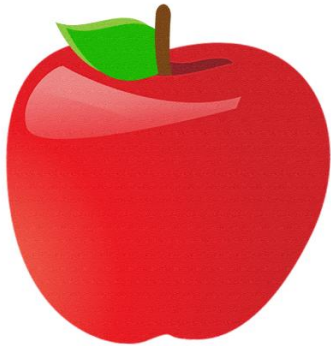
het paard

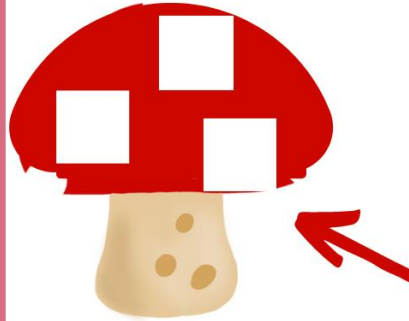
de fiets

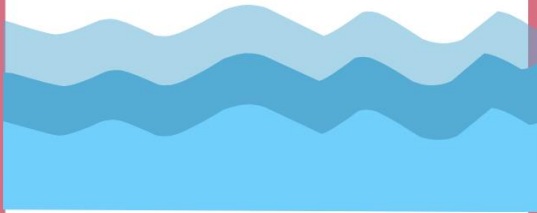
de hond

de appel

het vierkant

de zee

het potlood

Bijlage 7: Kaarten paddenstoelen bij het begeleid bouwatelier

